

М. Г. ПАЛІЄНКО*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ
ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИВАТНИХ АРХІВІВ
НА 28-МУ МІЖНАРОДНОМУ АРХІВНОМУ ФОРУМІ
У М. ТРІЄСТ (ІТАЛІЯ)**

У листопаді 2018 р. в італійському місті Трієст відбувся черговий архівний форум, організований *Міжнародним інститутом архівної науки Трієста і Марібора* (International Institute for Archival Science of Trieste and Maribor, IIAS) спільно з Генеральною дирекцією архівів Італії та Державним архівом м. Трієст.

В урочистому відкритті конференції взяли участь директор Міжнародного інституту архівної науки Петер Павел Класінц (Peter Pavel Klasins), президент Асамблеї членів IIAS, голова відділу міжнародних зв'язків Головної дирекції архівів Італії Джулія Баррера (Giulia Barrera), директор Осінньої архівної школи IIAS Грація Тато (Grazia Tatò), директор Державного архіву м. Трієст Вівіано Язетті (Viviano Iazzetti).

Цьогорічна зустріч була присвячена розгляду двох головних тем: *«Приватні архіви: питання захисту і доступу»* та *«Загальний регламент про захист даних»*. Ці проблеми сьогодні гостро постали не лише в архівному, але й бізнес-середовищі європейських країн, оскільки стосуються вироблення належних механізмів захисту персональних даних, конфіденційної інформації та особової документації, умов зберігання історично цінних приватних архівів та забезпечення доступу до їхніх документів. Директор IIAS д-р *П. П. Класінц*, визначаючи домінуючі теми форуму, наголосив у своїй доповіді на тому, що, незважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій, засадничими сьогодні залишаються професійні кваліфікації архівістів, які неможливо замінити суто технічними процедурами. При опрацюванні даних, здійсненні експертизи цінності документів та відборі їх на зберігання провідну роль продовжують відігравати архівні експерти¹.

З ключовою доповіддю на конференції виступив директор Історичного архіву Європейського Союзу у Флоренції д-р *Дітер Шленкер* (Dieter Schlenker)². Характеризуючи діяльність цього єдиного у своєму роді транснаціонального європейського архіву, його місію, завдання, правові засади організації, Д. Шленкер підкреслив, що архів зберігає та забезпечує доступ до унікальних першоджерел, що відображають

* *Палієнко Марина Геннадіївна* – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Директор Осінньої архівної школи ІІАС Грація Тато і д-р П. П. Класінц під час роботи конференції.

Виступ директора Міжнародного інституту архівної науки (ІІАС) д-ра Петера Павела Класінца на відкритті 28-го Міжнародного архівного дня у Трієсті.

колективну пам'ять націй, пов'язану з євроінтеграційними процесами, документально засвідчує процес творення та розгортання діяльності загальноєвропейських інституцій. Сьогодні архів зберігає понад 170 фондів та колекцій офіційного й особового походження.

Основний акцент у своїй доповіді Д. Шленкер зробив на комунікації архіву з цільовою аудиторією, промоції діяльності архіву та забезпеченні доступу до його фондів. Виділяючи групи користувачів інформацією, він підкреслив, що найчастіше до архіву звертаються представники європейських політичних інституцій та наукової спільноти, і тому одним із важливих завдань установи є забезпечення досліджень у галузі новітньої європейської історії, європейської політики, економіки та права. Інша група користувачів – це представники медіа, журналісти. Освітні та культурні програми, які реалізуються за участю архіву, сприяють підвищенню інтересу суспільства до місії архіву, його престижу та значення.

Доповідач також відзначив важливість архівного веб-сайту як важливого каналу зв'язку з цільовою аудиторією, що має бути орієнтований на різне коло користувачів інформацією – від політичних діячів та науковців до журналістів та всіх, хто цікавиться життям Євросоюзу. Як позитивні явища для популяризації діяльності архіву в інформаційному просторі він виділив широке використання каналів соціальних мереж для поглиблення зв'язків із суспільством, розміщення фото- і відеопродукції із проведених архівом заходів, встановлення інтерактивного спілкування, багатомовність комунікації. Д. Шленкер відзначив, що документи архіву представлені всіма мовами членів ЄС, а веб-сайт ведеться двома мовами – англійською і французькою, причому остання відіграє надзвичайно важливу роль для архівних досліджень, оскільки використовується для укладання описів архівних документів. У підсумку доповідач підкреслив, що комунікація та зв'язки архіву вимагають постійного оновлення й розширення, пристосування до політичного, культурного та інформаційного середовища, яке швидко змінюється.

У ході першого дня конференції обговорювалися питання, пов'язані з особливостями функціонування приватних архівів та доступу до їхньої інформації. У цьому тематичному блоці виступили доповідачі зі Словенії, Сербії, Хорватії, Чорногорії, Італії, Іспанії, Польщі, Султанату Оман, Південно-Африканської Республіки. Зокрема, словенські архівісти д-р *Єлка Мелік* (Jelka Melik) та д-р *Матея Жерай* (Mateja Jeraj) розповіли про досвід функціонування приватних архівів у Словенії, д-р *Магдалена Марош* (Magdalena Marosz) докладно зупинилася на характеристиці взаємин приватних та державних архівів у Польщі, а *Мір'яна Богосавлевич* (Mirjana Bogosavlević) – на теоретичних і практичних аспектах взаємин між приватними та державними архівами у Сербії. Особлива увага під час конференції була приділена питанням

нормативного регулювання збереження архівів приватних підприємств та організацій під час трансформаційних процесів, що супроводжували розпад Югославії – зокрема, цим аспектам була присвячена доповідь колишнього директора Архіву Югославії *Йована Поповича* (Jovan P. Popović)³.

Генеральний директор департаменту документації Національного управління документами та архівами Султанату Оман *Абдулмохсін С. Ал-Хінаї* (Abdulmohsin Said Sultan Al-Hinai) у своєму виступі відзначив роль приватних архівів у збереженні національної пам'яті⁴. Він також акцентував увагу на важливості співпраці державних та приватних архівістів, необхідності надання методичної та консультативної допомоги у питаннях систематизації, оцифрування, реставрації документів, дотримання міжнародних стандартів. Державні архівні служби, на думку доповідача, мають включити до стратегічних планів архівної політики розроблення рекомендацій щодо співпраці з приватними архівами. Особливу цінність становлять бізнес-архіви, які містять важливу інформацію щодо розвитку бізнесу і мають безпосередню комерційну цінність. Її відповідне упорядкування та використання дає можливість прогнозувати подальший алгоритм розвитку корпорацій, розробляти стратегічні плани та ухвалювати рішення. У Султанаті Оман архівне управління започаткувало практику відвідання державними архівістами приватних архівів із метою встановлення умов зберігання документів, ознайомлення з сучасними архівними технологіями та стандартами. Зокрема, згідно з наведеними доповідачем даними, у 2017 р. оманськими державними архівістами було здійснено 110 візитів до приватних архівів з метою моніторингу ситуації з організації зберігання документів; крім того, організовувалися спеціальні семінари та майстер-класи, церемонії нагородження власників найбільших приватних архівів за внесок у збереження національної спадщини.

Доповідь д-ра *Стефано Аллегреца* (Stefano Allegrezza), професора відділення культурної спадщини Болонського університету (Італія) була присвячена впливу цифрових трансформацій на приватні архіви⁵. Особові архіви разом із суспільством зазнають суттєвої еволюції – із витісненням електронними повідомленнями традиційних поштових листів і листівок, цифровими фотографіями та відеозаписами їх відповідників у аналоговому форматі, заміною щоденників на персональні сторінки у соціальних мережах та ін. – зникають комунікативні формати попередніх епох, а персональні архіви перетворюються на цифрові. Сьогодні йдеться про нові формати та технологічні засоби, які також видозмінюються й еволюціонують. Водночас актуалізується питання: чи будуть архівісти мати доступ до інформації сьогоденних приватних архівів через 20–30 років? Чи зможуть вони їх зберегти та передати прийдешнім поколінням? Ринок постійно пропонує нові технічні

засоби та програмне забезпечення, які стрімко змінюються, і виникає загроза неможливості відтворення документів, створених на застарілих носіях інформації. Ця проблема стосується всіх цифрових архівів, але по відношенню до приватного сегменту вона має ще й низку особливих проявів, зокрема – хаотичне нагромадження різнопланової невпорядкованої інформації, відсутність критеріїв відбору та систематизації інформації. Такі невпорядковані зібрання з часом дуже складно системно упорядкувати та описати. Ще однією загрозою, яку відзначив доповідач, є надмірне копіювання власниками документів, розміщення їх на різних платформах та носіях. Останнє обумовлено боязню втрати документів внаслідок технологічних проблем, вірусів тощо. Але це також призводить до певної дезорганізації та перенасичення інформаційного простору. Знову-таки найгостріша проблема постає з необхідністю проведення фахової експертизи цінності, відбору та виділення документів для знищення. Дослідник поставив правомірне питання: чи можемо ми сьогодні бути настільки ж впевненими у збереженні приватних архівів у їх цифровому форматі, як це відбувалося раніше з традиційними (паперовими, аналоговими) документами? Безумовно, відповідь не може бути однозначною. Неможливо гарантувати збереження цифрових архівів у часі без постійної турботи про них, і в цьому сенсі особливих заходів щодо збереження потребують різні категорії приватних архівів, передусім, науковців, письменників, громадських діячів тощо.

Другий день роботи конференції був присвячений аналізу впливу *Загального регламенту про захист даних (The General Data Protection Regulation, GDPR)* на діяльність архівістів та архівних установ. Цей документ, що вступив в дію 25 травня 2018 р. на території країн-членів ЄС, має важливе значення для всіх сфер європейського соціально-політичного та економічного життя, для розроблення стандартів захисту даних та нової міжнародної системи захисту приватного життя. Регламент замінив Директиву 1995 р. «Про захист фізичних осіб при опрацюванні персональних даних і про вільне переміщення таких даних» – Directive 95/46 / EC of the European Parliament and the Council “On Protection of Individuals in the Processing of Personal Data and the Free Movement of Such Data” (1995). Важливим є те, що Регламент – це документ прямої дії і він не потребує імплементації його норм на рівні національних законодавств кожної з країн-членів ЄС.

Однією з основних ідей, яку несе GDPR, є те, що принципи і правила захисту фізичних осіб у відношенні опрацювання їхніх персональних даних повинні здійснюватися незалежно від громадянства або місця проживання осіб, при цьому, поважаючи їх основні права і свободи, зокрема їх право на захист персональних даних. Регламент надав можливість громадянам ЄС контролювати процес збирання, опрацювання та використання власних персональних даних. Для України цей

документ має важливе значення з огляду на стрімкий процес інтеграції країни в європейський політичний та економічний простір. Встановлення багаторівневих зв'язків із країнами ЄС – урядовими установами, державними та приватними підприємствами, корпораціями, науковими та громадськими організаціями, спонукає дотримуватися норм законодавства, що діють на теренах ЄС. Крім того, глобалізаційні процеси та бурхливий розвиток інформаційних технологій сприяють швидкому переміщенню інформації, передачі даних в незалежності від державних кордонів.

Під час роботи конференції обговорювалося питання, чому GDPR є важливим для архівної сфери, і яким чином він впливатиме на діяльність архівних установ. Основна доповідь на цій панелі була виголошена представницею Головної дирекції архівів Італії Джулією Баррера (Giulia Barrera). Вона, зокрема, зупинилася на аналізі пропозицій, висловлених експертами Європейської архівної групи (European Archive Group) – представниками від національних архівних служб країн-членів ЄС внаслідок обговорення змісту Регламенту. 26 жовтня 2018 р. ці пропозиції було опубліковано на веб-сайті Європейської архівної групи під назвою «Керівництво із захисту даних для архівних служб» («Guidance on Data Protection for Archival Services»)⁶.

Мета документа полягає у наданні засадничих рекомендацій архівістам, оскільки GDPR – складний і розлогий законодавчий документ,

Д-р Джулія Баррера (Італія) виголошує доповідь на конференції.

який містить 173 параграфи, 99 статей. У зв'язку з його прийняттям для архівістів актуалізується питання щодо форм та обсягів збереження персональних даних у ретроспективній інформації. Отже, принципи GDPR включають обмеження зберігання (storage limitation) персональних даних: вони можуть зберігатися у формі, що дозволяє ідентифікувати осіб, не довше, ніж потребують цілі, з метою яких ці дані були зібрані. Іншими словами, державний чи приватний орган, який зібрав ту чи іншу інформацію, що містить персональні дані, має знищити персональні дані або здійснити їх «анонімізацію» («псевдонімізацію»), що передбачає перетворення персональних даних таким чином, що на основі отриманих даних не можна розпізнати конкретний суб'єкт без використання додаткової інформації.

Занепокоєння європейської архівної спільноти викликає той факт, що невідповідне застосування Регламенту може призвести до знищення значного обсягу історично важливої інформації, і що за кілька десятиліть в архівах не будуть зберігатися документи з персональними даними. Отже, розроблене Європейською архівною групою керівництво фокусує увагу на опрацюванні та використанні персональних даних, які містяться в архівних фондах, і не пропонує рекомендацій для сфери управління документацією. Архівісти не можуть погодитися з положенням Регламенту про «право на забуття» (“right to be forgotten”) по відношенню до архівних документів.

У зв'язку з цим особливу увагу архівістів викликали дві категорії архівних документів: 1) ті, що стосуються захисту громадянських прав і свобод, діяльності тоталітарних режимів тощо; 2) бізнес-архіви, які містять персональні дані. Наголошується на необхідності врахування «цілей архівації в інтересах суспільства» (“archiving purposes in the public interest”). Архівна група відстоює ту позицію, що персональні дані можуть зберігатися довше, ніж цього потребують цілі їх створення, якщо існує потреба в їх «архівному зберіганні в інтересах суспільства», а також цілі наукового, історичного дослідження. Отже, перед європейськими архівістами сьогодні стоїть мета забезпечення архівації та збереження персональних даних із метою уможливлення їх подальшого використання в історичних та дослідницьких цілях, в інтересах суспільства.

Особлива увага звертається на обґрунтування «цілей архівації в інтересах суспільства», спрямованих на забезпечення органами влади, іншими державними та приватними установами, які володіють документами суспільного значення – права зберігати, опрацьовувати, поширювати та надавати доступ до інформації, що містить загально-носупільний інтерес.

Водночас наголошується на тому, що зберігати персональну інформацію ще не означає надавати до неї відкритий доступ. У різних краї-

нах ЄС на рівні національного законодавства встановлені різні терміни обмеженого доступу до документів, що містять персональну інформацію. Так, італійське законодавство обмежує доступ до інформації про етнічне чи расове походження, релігійні та політичні погляди, членство у політичних партіях упродовж 40-річного періоду від дати створення документів, у той час як документи, що стосуються здоров'я та приватного життя, закриті упродовж 70 років, окремі категорії документів до 100 років. Члени Європейської архівної групи наголошують на тому, що громадяни ЄС мають довіряти архівам, розуміючи, що їх персональна інформація буде належним чином збережена та захищена.

Архівісти наполягають на тому, що «закритий» термін зберігання (closure period) персональних даних, особливо з т. зв. «чутливою» інформацією – зокрема щодо здоров'я та особистого життя, має бути достатньо довгим. Зокрема, пропонується відповідально ставитися до поширення інформації, не публікувати он-лайн документи або довідковий апарат, який містить персональні дані, поширення яких може принизити гідність особи. Водночас відповідно до захисту права на інформацію, відшкодування та репарації для жертв тоталітарних режимів, військових агресій, Регламент окремо визначає право на отримання та використання персональних даних про жертв тоталітарних (у т. ч. комуністичних) режимів, переміщених та вивезених на примусову працю до Третього Райху осіб, жертв військових злочинів тощо. Д. Баррера закликала архівну спільноту ознайомитися із підготовленими Європейською архівною групою рекомендаціями, висловлювати свої пропозиції, поширювати в освітньому та суспільному просторі.

Цікавим виявилось обговорення на конференції правових, інформаційних і архівних аспектів захисту та використання персональних даних у світлі введення в дію GDPR представниками країн-членів ЄС та країн, які визначили для себе пріоритетність євроінтеграційних процесів. Румунський архівіст д-р *Богдан-Флорін Поповічі* (Bogdan-Florin Popovici) розглянув окремі аспекти імплементації GDPR у діяльності Національного архіву Румунії⁷, зокрема у процесі здійснення архівом адміністративних функцій, під час збирання та фіксації персональної інформації про дослідників, відвідування ними читальних залів, видачу справ, виготовлення копій документів тощо. Голова відділу публікацій та міжнародної діяльності Державного архіву Республіки Македонія *Светлана Успркова* (Svetlana Usprcova) зупинилася на важливості захисту архівістами конфіденційної, «чутливої» інформації (зокрема персональних даних) у документах, що перебувають на зберіганні у державних архівах у контексті введення в дію положень Регламенту. Вона також розглянула відповідність норм національного законодавства Македонії у питаннях захисту персональних даних положенням GDPR і наголосила на актуальності та важливості прийняття змін та

Проф. Марина Палієнко (Україна) під час виступу на конференції.

Учасники 28-го Міжнародного архівного дня під час роботи конференції.

уточнень у зв'язку з перспективами входження Республіки Македонія до складу країн-членів ЄС⁸.

У виступі завідувача кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка проф. Марини Палієнко⁹ було проаналізовано особливості правового регулювання обігу персональних даних в Україні, їх зберігання та використання на основі чинного законодавства, визначено актуальні проблеми у сфері захисту конфіденційної інформації та

персональних даних, які постали у зв'язку із запровадженням нового європейського Регламенту. Особлива увага була приділена положенням, які регулюють опрацювання та використання персональних даних у наукових і творчих цілях, зокрема під час проведення історичних досліджень.

Важливі питання, порушені під час роботи конференції, знайшли своє відображення у наукових статтях, опублікованих на сторінках 28-го тому міжнародного архівного журналу «ATLANTI» – періодичного органу ІАС, що виходить з 1991 р. англійською, словенською та італійською мовами. Варто відзначити надзвичайно високий рівень проведення конференції, творчу атмосферу діалогу та дискусії, які сприяють обміну досвідом, поширенню міжнародних стандартів, встановленню та розвитку професійних контактів між архівістами та архівознавцями різних країн світу і особливо важливі сьогодні для України у контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

¹ *Klasinc Peter Pavel*. Private Archives and Data Protection Today: Introductory Thoughts // *Atlanti*. Trieste-Maribor, 2018. Vol. 28. № 1. P. 29–33.

² *Schlenker Dieter*. Communicating European Archives: Challenges, Strategies and Tools // *Ibid*. P. 11–15.

³ *Popović Jovan P*. Normative Regulation: Significance, Place, Roles and Protection of Private Archival Material and Private Archives with a View on the Regulation in the Republic of Serbia and Montenegro // *Ibid*. P. 167–178.

⁴ *Al-Hinai Abdulmohsin Said Sultan*. Private Archives and Their Role in Preserving the Nations Memory // *Ibid*. P. 67–77.

⁵ *Allegrezza Stefano*. The Impact of Digital Transformation on Private Archives: What Future for Personal Archives? // *Ibid*. P. 79–90.

⁶ Guidance on Data Protection for Archival Services. URL: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group/guidance-data-protection-archive-services_en (дата звернення: 20.12.2018).

⁷ *Popovici Bogdan-Florian*. Some Aspects of GDPR Implementation in NAR // *Atlanti*. № 2. P. 83–89.

⁸ *Usprcova Svetlana*. The State Archives of the Republic Macedonia: Use of Archival Material and Data Protection Pursuant to the Law on Personal Data Protection and the General Data Protection Regulation // *Ibid*. P. 91–98.

⁹ *Paliienko Maryna*. Personal Data Protection and Access to Archives in Ukraine: From the National and International Perspective // *Ibid*. P. 61–70.